

Marian BUDZYŃSKI, Krystyna CHMIEL

**Kariera hodowlana klaczy czystej krwi arabskiej uczestniczących w Polskich
Narodowych Pokazach Koni Arabskich Czystej Krwi w latach 1979-1983**

Breeding Career of Purebred Arabian Mares and Fillies Taking Part in Polish National Arabian Horse Shows in
the Years 1979-1983

W latach 1979-1991 odbyło się już 13 Polskich Narodowych Pokazów Koni Arabskich Czystej Krwi o randze Championatu Polski. Założeniem tych pokazów jest, aby uczestnicy w nich osobniki uważane przez swoich hodowców za najlepszy materiał hodowlany. Dopiero jednak po pewnym czasie można stwierdzić, w jakim stopniu oceny te się potwierdzają. Celowe przeto wydaje się zbadanie, czy klacze czystej krwi wybrane do udziału w Championatach Polski istotnie wyróżniają się pozytywnie na tle stada podstawowego, zarówno pod względem wartości użytkowej, jak hodowlanej, i czy ewentualna ich przewaga może zostać udowodniona statystycznie. Z uwagi na późne dojrzewanie i długi okres użytkowania rozplodowego koni arabskich w chwili obecnej zbadanie pełnej kariery hodowlanej możliwe było jedynie w odniesieniu do klaczy uczestniczących w pierwszych pięciu championatach polski.

MATERIAŁ I METODY

Zgodnie z zastrzeżeniem wyrażonym we wstępie do badań zostały wzięte klacze uczestniczące w pierwszych pięciu Polskich Narodowych Pokazach Koni Arabskich Czystej Krwi, które odbyły się w PSK Janów Podlaski w latach 1979-1983 w grupach klacek rocznych, dwuletnich, klaczy pierwiastek i matek stadnych (4, 7). Łącznie było 160 klaczy, które rozpatrywano w dwóch grupach: 1) uczestniczących w pokazach przed karierą wyścigową i hodowlaną oraz 2) uczestniczących w pokazach w trakcie kariery hodowlanej. Oprócz tego podziału celem przeprowadzenia określonych porównań wyodrębniono grupę klaczy biorących udział w pokazach dwa lub więcej razy. Do badań nie włączono uczestniczących w championatach ogierów, gdyż ich klasa była prawie tożsama z populacją użytkowanych w polskiej hodowli ogierów czołowych, toteż nie wystąpiłyby tu istotne różnice.

Wśród klaczy uczestniczących w championatach ustalono liczbę i odsetek poddanych wyścigowym próbom dzielności (przed lub po starcie w pokazie). Dla tych, które biegały, zebrano ich maksymalne życiowe współczynniki powodzenia (2) i obliczono średnie wartości Wp na sztukę w każdej z wydzielonych uprzednio podgrup.

Otrzymane średnie porównywano między sobą i z wartością średniego Wp dla całej populacji klaczy biegających w tym okresie metodą wielokrotnego testu rozstępu (8).

Klasy klaczek rocznych i dwuletnich (łącznie) oraz pierwiastek i matek stadnych (łącznie) podzielono następnie według ich dalszego przeznaczenia po starcie w pokazach. W podgrupie klaczek rocznych i dwuletnich wyliczono liczby względne i bezwzględne klaczek wcielonych do polskiej hodowli czystej krwi, eksportowanych bez użycia w polskiej hodowli oraz padłych bądź zgładzonych.

Dla podgrupy klaczy pierwiastek i matek kryteria podziału były nieco inne. Obliczono tam udział klaczy eksportowanych po pierwszym pokryciu, eksportowanych po odbyciu pewnej kariery w polskiej hodowli, padłych lub zgładzonych po karierze w polskiej hodowli i pozostających w hodowli nadal w momencie zamknięcia badań. Na moment zamknięcia przyjęto stan według II dodatku do XII tomu PASB, tj. rok 1989 (6).

U klaczy, które uczestniczyły w championatach już jako hodowlane i po większej części zakończyły swoją karierę w Polsce, tj. u wszystkich klaczy pierwiastek i matek stadnych z wyjątkiem grupy klaczy eksportowanych po pierwszym pokryciu, zbadana została wydajność rozplodowa. Obliczono średnie liczby ich pokrycia (prawie pokrywające się z liczbą sezonów użytkowania - 30, odchowanych źrebiąt i procentowy stosunek tych dwóch wielkości, czyli tzw. wartość rozplodową (1, 3, 6). Otrzymane średnie wartości porównano metodą wielokrotnego testu rozstępu między sobą i z odpowiednimi wartościami wyliczonymi uprzednio dla wyodrębnionego przez autorów okresu III, obejmującego roczniki urodzenia 1959-1977 (2, 5).

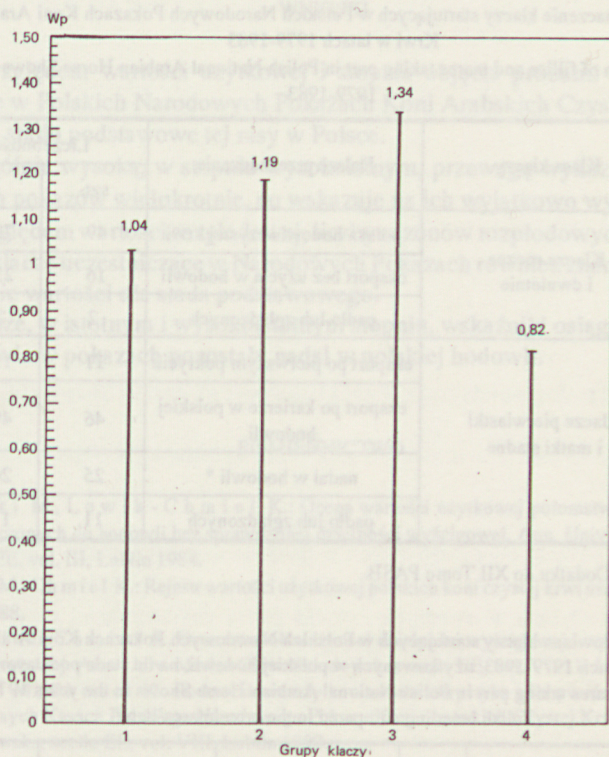
OMÓWIENIE WYNIKÓW

Dla porównania wartości użytkowej wzięto grupy: uczestniczących w pokazach klaczek rocznych i dwuletnich, klaczy pierwiastek i matek stadnych, klaczy startujących w pokazach dwa lub więcej razy oraz wszystkich klaczek urodzonych w polskiej hodowli w rocznikach 1979-1983 (tab. 1). Stwierdzono, że zarówno pod względem wielkości średniego Wp na sztukę, jak i odsetka klaczy objętych próbami dzielności wszelkie wydzielone podgrupy przewyższały całość populacji klaczek urodzonych w porównywanym okresie. Przy tym średni Wp w klasie klaczy pierwiastek i matek stadnych (1, 9) przewyższał

Tab. 1. Wartość użytkowa klaczy startujących w Polskich Narodowych Pokazach Koni Arabskich Czystej Krwi w latach 1979-1983 na tle stada podstawowego tej rasy
Use value of mares taking part in Polish National Arabian Horse Shows in the years 1979-1983 compared to the broodmares' band

L.p.	Klasa klaczy	Liczebność (szt.)		Stopień objęcia próbami dzielności (%)	Średni współczynnik powodzenia (Wp) na szt.
		ogółem biegających			
1	Klacz roczne i dwuletnie (biegające po udziale w pokazach)	67	51	76,12	1,04
2	Klacz pierwiastki i matki stadne (udział w pokazach po karierze wyścigowej)	93	79	84,95	1,19 b
3	Klacz startujące w pokazach 2 lub więcej razy (z obu powyższych klas)	41	38	92,68	1,34 A
4	Populacja klaczek urodzonych w rocznikach 1979-1983 łącznie	299	197	65,88	0,82 Ab

Średnie oznaczone tymi samymi literami różnią się: wysokoistotnie – litery duże; istotnie – litery małe.

Ryc. 1. Zmiany w wielkości średniego Wp na sztukę w grupach klaczy; 1 - klaczki roczne i dwuletnie, 2 - klacze pierwiastki i matki stadne, 3 - klacze startujące w pokazach 2 lub więcej razy, 4 - populacja klaczek urodzonych w rocznikach 1979 - 1983

Changes of average values of Cs per head in groups of mares; 1 - yearling and 2 - y. o. fillies, 2 - mares first time bred and broodmares, 3 - starting in shows twice or more, 4 - fillies born in the years 1979 - 1983

istotnie, a w klasie klaczy startujących 2 i więcej razy (1,34) – wysokoistotnie średnią dla całej populacji (0,82). Zmiany tej wielkości ilustruje także ryc. 1. Stopień objęcia próbami dzielności w wyodrębnionych klasach klaczy startujących w championatach Polski był znacznie wyższy od średniej krajowej, przy czym najwyższy – ponownie dla klaczy zapisywanych do championatów wielokrotnie. A zatem pod względem wartości użytkowej uczestniczki championatów istotnie i wysokoistotnie przewyższają stado podstawowe swojej rasy.

Zgodnie z przewidywaniami przeważający odsetek klaczy startujących w pokazach został wcielony do polskiej hodowli (tab. 2). W założeniu miała to być przecież czołówka materiału hodowlanego i takie też było przeznaczenie większości uczestniczących w championatach klaczy.

Wyniki rozrodu tych klaczy spośród uczestniczek pokazów, które zostały sprawdzone w polskiej hodowli, były różne w zależności od tego, jak długo ich kariery trwały i czym się skończyły (tab. 3). Oczywiście jest, że najmniejszą liczbę źrebiąt dały te klacze, które po większej lub mniejszej liczbie lat użytkowania eksportowano, chociaż ich wartość rozpló-

Tab. 2. Dalsze przeznaczenie klaczy startujących w Polskich Narodowych Pokazach Koni Arabskich Czystej Krwi w latach 1979-1983

Further destination of fillies and mares taking part in Polish National Arabian Horse Shows in the years 1979-1983

L.p.	Klasa klaczy	Dalsze przeznaczenie	Liczebność	
			szt.	%
1	Klacz roczne i dwuletnie	polska hodowla czystej krwi	49	73,13
		eksport bez użycia w hodowli	16	23,13
		padło lub zgładzonych	2	2,99
2	Klacz pierwiastki i matki stadne	eksport po pierwszym pokryciu	11	11,83
		eksport po karierze w polskiej hodowli	46	49,46
		nadal w hodowli *	25	26,88
		padło lub zgładzonych	11	11,83

* Stan wg III Dodatku do XII Tomu PASB.

Tab. 3. Wartość hodowlana klaczy startujących w Polskich Narodowych Pokazach Koni Arabskich Czystej Krwi w latach 1979-1983, użytkowanych w polskiej hodowli, na tle stada podstawowego
Breeding value of mares taking part in Polish National Arabian Horse Shows in the years 1979-1983 used in Polish breeding compared to the broodmares' band

L.p.	Klasa klaczy	n ₁	Średnia liczba sezonów użytkowania na szt.	Średnia liczba źrebiąt na szt.	Wartość rozplodowa (%)
1	Eksportowane po karierze w polskiej hodowli	46	5,46	3,74	68,52
2	Nadal w polskiej hodowli (stan na 1989 r.)	25	10,76 a	8,28 B	76,95
3	Padłe lub zgładzone	11	9,55	6,27	65,71
4	Stado podstawowe w III okresie [5]	56	8,23 a	5,20 B	63,12

Średnie oznaczone tymi samymi literami różnią się: wysokoistotnie – literą duże; istotnie – literą małą.

dowa jest przy tym druga co do wielkości. Najlepsze wskaźniki, w stopniu istotnym (liczba pokryć = 10,76) lub wysokoistotnym (liczba odchowanych źrebiąt = 8,28 szt.) wyższe od analogicznych wskaźników dla stada podstawowego z III okresu (1, 3, 5), osiągnęły klacze, które po ich starciu w Narodowych Pokazach zachowano dla polskiej hodowli. Potwierdza to słuszność decyzji hodowlanych wówczas podjętych i świadczy o tym, że do udziału w championatach wystawiono i do dalszej hodowli zatrzymano w kraju klacze przewyższające stado podstawowe także pod względem wartości hodowlanej.

WNIOSKI

1. Pod względem wartości użytkowej i stopnia objęcia próbami dzielności klacze uczestniczące w Polskich Narodowych Pokazach Koni Arabskich Czystej Krwi znacznie przewyższają stado podstawowe tej rasy w Polsce.

2. Szczególnie wysoką, w stopniu wysokoistnym, przewagę wykazały klacze wystawione do tych pokazów wielokrotnie, co wskazuje na ich wyjątkowo wysoką wartość.

3. Pod względem wartości rozplodowej, liczby sezonów rozplodowych i liczby urodzonych źrebiąt klacze uczestniczące w Narodowych Pokazach również znacznie przewyższają odpowiednie wartości dla stada podstawowego.

4. Najlepsze, w istotnym i wysokoistnym stopniu, wskaźniki osiągnęły klacze, które po uczestnictwie w pokazach pozostały nadal w polskiej hodowli.

PIŚMIENNICTWO

1. Budzyński M., Lewik-Chmiel K.: Ocena wartości użytkowej potomstwa klaczy czystej krwi arabskiej włączonych do hodowli bez sprawdzonej dzielności wyścigowej. Ann. Univ. Marie Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. III, Lublin 1984.
2. Budzyński M., Chmiel K.: Rejestr wartości użytkowej polskich koni czystej krwi arabskiej. Wydawnictwo Ar, Lublin 1988.
3. Budzyński M., Chmiel K.: Ocena współzależności dzielności wyścigowej i wyników rozrodu klaczy czystej krwi arabskiej. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. VI, 11, Lublin 1988.
4. Budzyński M., Chmiel K.: Rodowodowa użytkowa charakterystyka zdobywców pierwszych 5 miejsc w poszczególnych Kasach Polskiego Narodowego Pokazu Koni Arabskich Czystej Krwi. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. VIII, Lublin 1990.
5. Lewik K.: Wykorzystanie wyników wyścigowych prób dzielności w polskiej hodowli koni czystej krwi arabskiej. Skróć rozprawy doktorskiej. Ann. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. II, 29, Lublin 1984.
6. Polska Księga Stadna Koni Arabskich Czystej Krwi. Katalogi pokazów z lat 1979-1983.
7. Polski Narodowy Pokaz Koni Arabskich Czystej Krwi. Katalogi pokazów z lat 1979-1983.
8. Ruszczyk Z.: Metodyka doświadczeń zootechnicznych. PWRiL, Warszawa 1978.

SUMMARY

Under evaluation came 160 purebred Arabian mares and fillies (including 67 yearling and 2-y. o. fillies, as well as 93, mares first time bred and broodmares) taking part in Polish National Arabian Horse Shows in the years 1979-1983. For those populations estimated were the following features: participation in race trials, average coefficients of success (Cs) per head, number of mating seasons, weaned foals and percentages of reproductive value. Obtained indicators were subsequently compared with corresponding average values for the purebred Arabian broodmares' band in Poland. Finally it was found that mares competing in the Polish Nationals, especially those entered the shows twice or more times, and those later remained in the Polish breeding, showed much higher use breeding value than the average achievements of their breed.